

les alqueries pèdia

Fitxa per lesalqueriespèdia / Museu de memòria oral

Nom/Cognom	Carmen Juste
Data de naixement	1935
Títol	Carmen Juste, presidenta honorífica del Centre Aragonés
Categories	etnologia, immigració, religió, segregació, ames de casa, salut, dona
Data i lloc de l'entrevista	Divendres 23 de novembre, casa de l'entrevistada
Equip entrevistador	Nelo Vilar, Laura Yustas
Enllaç	https://youtu.be/27C0_7SxsAE
Extracte	https://youtu.be/w2HO1TTG9II

Sinopsi:

Carmen Juste (1935) ha sigut presidenta d'associacions fonamentals en el poble com és la d'Ames de Casa i la del Centre Aragonés. A més, d'este segon és presidenta honorífica des de 2007. En els seus prop de 60 anys vivint a les Alqueries ha tingut un paper important i ens diu que se sent com nascuda al poble, tot i que no perd les seues arrels aragoneses.

Resum / Transcripció:

Carmen és de Barrachina (Terol), on vivia durant la seua joventut. Quan va ser un poc més major va començar a vindre a les Alqueries amb els seus avis, que tenien casa al poble i solien hibernar per aprofitar el bon clima del terme. Ací va conèixer el seu marit Juan Molés. En vindre va començar a fer la carrera de Magisteri. La va acabar, però ens explica que després no ha exercit mai perquè el seu marit deia que la seua obligació era cuidar els seus fills. Carmen porta ja 60 anys a les Alqueries.

NEGOCI FAMILIAR: APICULTURA

Els seus avis eren apicultors. En eixe moment el seu avi n'era el més gran de la Comunitat Valenciana. Van fer molt de negoci en un moment en què hi havia pocs apicultors, en part gràcies al seu servei de camions, que estava per damunt del que era habitual. A poc a poc van començar a comprar finques i finalment van decidir quedar-se. És una època en què molta gent de Terol va comprar terres al terme. Carmen ens explica que hi havia gent que

pensava que havien vingut a usurpar, però ella insisteix en què no era així. El seu poble es troba en el límit entre Terol i Saragossa i no és un lloc en què hi haguera pobresa, fam ni conflictes amb els maquis. Sí que hi ha altra gent de Linares, de Valdelinares..., de tota eixa Serra, que tenien bones masies amb molts interessos i que sí que van vindre a les Alqueries per causa dels maquis. Majoritàriament eren gent de negocis que venia amb diners: de les 7 carnisseries que hi havia, 5 pertanyien a persones que havien baixat d'eixa zona. De la seua comarca, en canvi, només està ella mateixa i la seua germana que té un pis al poble i ve de tant en tant. Ara un del seus fills viu a Borriana, l'altre a Castelló i ells estan al mig.

RELACIÓ AMB LA GENT DEL POBLE

Al principi hi havia certa separació i ens explica que la gent del poble anava un poc a banda. En qualsevol cas, explica que ella mai s'ha sentit aïllada i es considera nascuda al poble, tot i que no perd les seues arrels aragoneses. Ara estan tots més barrejats, en part perquè la gent és casada amb gent de fora (persones de les Alqueries casades amb gent de Terol, per exemple). Per a ella, a més a més, la joventut d'ara és més oberta i ja no fa eixes diferenciacions.

RELACIÓ ENTRE *TURALENSES*

Carmen es parla amb tot el poble, té molta relació amb tots. El Centre Aragonés es crea perquè hi ha un vincle com aragonesos que s'ha volgut mantindre **[5 min.]**. Coneix famílies aragoneses a les Alqueries que ja tenien amariat amb els seus avis i que per a ella són com família. Evidentment, estes famílies també estan al Centre Aragonés.

Carmen ens conta que abans de ser presidenta del Centre Aragonés ho va ser de l'associació d'Ames de casa. És curiós que en el moment en què ella ho va deixar per presidir el Centre Aragonés algunes de les dones que estaven en l'associació d'Ames de casa se'n van vindre amb ella, tot i ser *alcrières*, només per continuar amb ella perquè n'estaven a gust. Per eixe motiu va créixer tant.

LA CREACIÓ DEL CENTRE ARAGONÉS

Ens conta que hi havia un retor, Mn. Joaquín, que era *majísimo*, un retor que era castrense, militar. Va estar a l'Argentina i va fundar allí un col·legi abans de vindre a les Alqueries. Després anava de tant en tant a l'Argentina perquè allí tenia qüestions pendents. Mossèn Joaquín portava temps insistint-li que entrara de presidenta al Centre Aragonés i quan va deixar la presidència de les Ames de casa va veure l'oportunitat. Ens explica entre risses que Mn. Joaquín li deia "¡Es que no quieres a tu Virgen!" i ella li contestava "Pero, ¿por qué no la quiero?". El retor tenia una devoció especialment forta cap a la Mare de Déu del Pilar i, com que un dia li va preguntar per ella, ens explica d'on li venia: Mn. Joaquín estava en l'acadèmia militar en Saragossa, un lloc on (segons ens explica Carmen) totes les xiques de bé anaven darrere dels militars i dels cadets. Com que tenia bona estampa les xiques el seguien constantment. El retor li va explicar que estava molt marejat perquè les xiques li agradaven, Déu el cridava també i no sabia què fer. Així que va anar un dia a veure la Mare de Déu del Pilar i li va dir que no eixiria de l'església fins que no li donara un senyal d'un camí o de l'altre. Quan va eixir d'allí ja no hi havia dones. Per a ell va deixar d'haver dones a Saragossa i ho va interpretar com el senyal que estava esperant.

Així, el Centre Aragonés es va fundar en part per l'interés de Mn. Joaquín, que volia honrar la Mare de Déu del Pilar, i va començar a funcionar quan ell va demanar al Cabildo Catedralicio de la Basílica del Pilar un "mantell missioner", és a dir, que haguera utilitzat la Mare de Déu. No els demanaven diners ni res, només un d'eixos mantells, que es gasten per donar consol als malalts que volen utilitzar-lo. Quan van fer la recepció solemne del mantell missioner el Centre ja funcionava, tot i que no tenia encara estatuts i només tenia una Junta. Va insistir

que era necessari constituir-lo de manera oficial i així es va fer: es van registrar en la Generalitat i en la Diputación de Aragón.

Mn. Joaquín era d'Alcocebre o un poble proper i va morir en la residència per a capellans que hi ha vora riu, a Borriana. Carmen ens explica que hi va anar a veure'l quan ja estava molt malet, perquè li està molt agraïda. Ens conta una anècdota que explica un dels motius del seu agraïment: Carmen té un tio a l'Argentina, germà de sa mare, que ha sigut molt conegut allí pels seus negocis. Quan es va morir sa mare, son tio no va poder vindre i ella li ho va dir a Mn. Joaquín. Ell va respondre demanant-li el telèfon de son tio i la següent vegada que va anar a l'Argentina va quedar amb ell. Ens conta que van dinar i després van anar a una parròquia en la que Mn. Joaquín li va explicar que farien un respons per la seua germana, com si estigueren a l'enterrament **[10 min.]**.

Com dèiem abans, Carmen va anar a veure'l a la Residència, farà uns quinze anys. Ens conta que la monja els va dir, a ella i a una amiga que l'acompanyava, que ja no reconeixia a la gent. Així i tot ella diu que es conformava amb donar-li la mà i van insistir a passar a veure'l. Va entrar primer la seua amiga i efectivament no la va conèixer, però només veure a Carmen li va dir "Barrachina!", i li va dir que a més tenia ganes de parlar amb ella perquè feia temps havia tingut un problema amb un feligrès i havia quedat com que havia sigut culpable el retor quan, ens diu Carmen, el culpable havia sigut l'altre. Aleshores Mn. Joaquín volia parlar amb Carmen per dir-li que se n'anava tranquil perquè el feligrès havia anat i li havia demanat perdó. Tenien una relació molt propera. Carmen insisteix que gràcies a ell tenen el Centre Aragonés i diu que és una llàstima que ara no estiga tan actiu com abans, quan es feien més coses. Ella viu tot amb molta intensitat i li agrada molt organitzar coses.

ACTIVITATS AL CENTRE ARAGONÉS

Ens explica com ha canviat l'activitat al Centre. Tenen l'escola *Rondalla* a la que sempre s'han fet activitats setmanals (dimarts i dimecres) durant tot l'any, llevant només l'agost per vacances. En Rondalla hi ha un professor de cada assignatura. Organitzen coses per al poble: la serenata a la Mare de Déu del Niño Perdido, el dia de Sant Jordi... tot el que l'Ajuntament necessita d'ells; i abans també organitzaven bodes, intercanvis amb altres grups... Ara no es mouen tant, encara que són molt bones balladores. També van a les concentracions: en elles es fa una missa que quasi sempre cal fer en un poliesportiu perquè hi haja prou lloc per a tanta gent, i es fa també l'ofrena. A l'ofrena cada poble porta el que vol i ells moltes vegades portaven taronges. Ens explica que quan estava de presidenta solia buscar coses que no portara ningú. Després de la missa comença el festival que dura eixa vesprada i el dia següent fins al migdia, i que es tanca amb el dinar de germanor. Després es fa la *despedida*. Carmen matisa que en tots els pobles els reben molt bé, tot i que els costa diners. Rebre unes 2.000 persones és costós perquè han de posar més servei d'ambulàncies i de tot. Ella ha assistit sempre.

RELACIÓ AMB EL BALL

Carmen va ser professora de ball abans de vindre a les Alqueries, el que demostra que té un gran nivell **[15 min.]**. Va aprendre en Alcanyís, en la Sección Femenina, explica que era molt jove, però que per contactes i altres qüestions va ser professora molt prompte. Després va estar en el Casino de la Mota en Madrid... Hi ha qui diu que podia haver estat treballant a un institut perquè et donen títols d'instructora i demés, però una vegada a les Alqueries es va dedicar a la seua família.

Com exemple d'esta passió amb el ball ens parla de la Festa del Pilar, que ara no es pot celebrar el seu dia perquè coincideix amb les festes del poble. Ens conta que el que fa es posar-se davant del televisor i abans quan tocava ballar la Jota s'alçava i la ballava. El cap el

tenia molt bé, però ja no estava per seguir els ritmes i una vegada va caure, així que el seu marit li va dir que no ho fera més. Ens diu que *la sang* tira molt.

SOBRE LA SEUA PARTICIPACIÓ EN DIFERENTS ASSOCIACIONS

Amb tot, està molt contenta per tots els càrrecs que ha tingut i ens conta que de tots ha tret amistats i bones relacions. Fins i tot ha anat molta gent després a demanar-li consell i sent que açò l'ha enriquit molt.

En el Centre Aragonés d'ací ja no ha ballat, ha cantat de tant en tant i encara puja quan sona l'himne. Han sigut tot càrrecs honorífics gratuïts, aclareix, que li costaven diners a ella i pels que no cobrava.

Per exemple, els conferenciants que buscava per a coses de les Ames de casa costaven diners i, tot i que no els pagava ella directament, la gestió la feia de manera totalment altruista. Per exemple, quan era presidenta va vindre el cardenal Tarancón, que no anava enlloc. Conta que el seu amic Mn. Joaquín li deia que tenia el cap de xicle o de goma perquè era molt cabuda i si volia clavar el cap per un forat insistia i ho feia. En este cas, al principi Mn. Joaquín deia que no vindria el cardenal i, efectivament, va acabar venint per insistència d'ella.

El Cardenal Tarancón va anar a donar una presentació a Nadal a la Casa Rural Sant Jaume. Van convidar a tot el poble i ens conta que va ser una xarrada molt emotiva i molt bona. Ens conta que en eixa ocasió es va quedar un poc despagada perquè Mn. Joaquín li va dir que per a ell seria un honor presentar el Cardenal i van quedar en que ell el presentaria. Abans de l'acte van pujar els tres a la tarima i va començar a parlar ella fent els agraïments de rigor; després donaria pas a Mn. Joaquín perquè presentara el cardenal, però quan va arribar el moment este s'hi va negar. Va dir que si ella l'havia convidat havia de ser ella qui el presentara, i així va ser. Ens explica que li va saber mal per Mn. Joaquín. En qualsevol cas ella tenia nocions per fer-lo i no va haver cap problema amb la presentació, però té eixa espineta clavada.

Carmen ha viscut molt les associacions. Ens conta que la gent li agrada, que li agrada xarrar i riure.

Al Centre Aragonés han arribat a ser 200 persones, moltíssimes. Ara són menys, però ha sigut una de les associacions més grans del poble. En la banda de música també hi ha molta gent i diu que li agrada molt **[20 min.]**.

Carmen té dos fills i quatre nets: un de la seua filla i tres del seu fill. Ens conta que ara estan pensant ja en les festes perquè els agrada molt estar junts.

INICIATIVES: Banc de Sang, gimnàsia de manteniment...

Ens conta que a les Alqueries no hi havia gestió del Banc de Sang i ella un dia va decidir anar-se'n a València per resoldre-ho. Allí es va identificar com a presidenta de les Ames de casa de les Alqueries i va demanar que enviaren una unitat mòbil per fer donacions. En eixe moment ella responia per 300 persones així que van enviar la unitat. Després volien que es quedara a València, a la Junta, però a ella no li venia bé i no ho va fer. Així i tot, ens conta que un dia van vindre dos metges a felicitar-la i a agrair-li-ho. Després l'Ajuntament va veure que era una qüestió que els corresponia a ells i es van fer càrrec de la gestió.

A L'ESQUERRA, CARMEN JUSTE POSANT LA PRIMERA PEDRA DE LA CASA DE LA MÚSICA DE LES ALQUERIES. A LA DRETA, UNA IMATGE DE LA JORNADA D'HOMENATGE PEL SEU NOMENAMENT COM A PRESIDENTA HONORÍFICA DEL CENTRE ARAGONÉS. IMATGES DEL REPORTATGE "CARMEN JUSTE GRACIA, PRESIDENTA HONORÍFICA DEL CENTRO ARAGONÉS DE LES ALQUERIES", 30/04/2008 | VANESSA ORTELLS, *ELPERIODIC.COM*.

La *gimnàsia* de manteniment també la va promoure ella. En eixe moment estava [Rosa Ros Pons](#) de regidora [entrevistada per a lesAlqueriespèdia] i li va insistir en què es féra. Hui encara es manté. A més ens explica que sempre s'ha portat molt bé amb tots, independentment del partit polític, i que sempre han tractat molt bé a les Ames de casa. Ens conta que va demanar un quartet per a l'associació a [José] Bodí, que estava en eixe moment a l'alcaldia, i que ell li va contestar que sempre estava demanant coses (conta entre risses), però al final els ho va aconseguir. Amb Consuelo [Sanz] com a alcaldessa també ha estat sempre molt a gust. Explica que en les festes no els ha fallat mai i que puja a cantar l'himne com si fóra una *maña*. En general està molt contenta en este sentit i se sent molt ben tractada. De fet, quan es va fer la Casa de la Música va ser ella qui va posar la primera pedra. Afegim dos imatges de *El periòdic*, que acompanyen [una entrevista a Carmen](#) per l'homenatge que li van organitzar i del que parla més endavant. En la primera es veu a Carmen col·locar eixa primera pedra [25 min.]. Per a ella eixos gests de reconeixement perduren i per això n'està molt agraïda. Ens conta també que quan es va muntar la *Gala de cultura i esports* la van convidar perquè els ajudara a triar la gent. Ens diu que la primera cosa en què va pensar va ser en el seu amic [Antonio Marco](#) [també entrevistat]. Fa temps li van fer un homenatge sorpresa i ens conta com va ser [l'entrevista a Carmen en relació a eixe dia pot llegir-se en l'enllaç que hem compartit abans]:

RECONeixEMENT A CARMEN JUSTE ENTREGAT EN EL SEU NOMENAMENT COM A PRESIDENTA HONORÍFICA DEL CENTRE ARAGONÉS DE LES ALQUERIES. 21 D'OCTUBRE DE 2007.

El 21 d'octubre de 2007 van anar a la plaça a veure *las Jotas* i ella sense sospitar res, va seure entre el públic. De sobte la van cridar perquè pujara a l'escenari i aleshores va comprendre que li estaven fent un homenatge. Consuelo Sanz va pujar amb el panell ceràmic que pot veure's a la imatge, amb una dedicatòria seua. La Junta del Centre Aragonés la va fer presidenta honorífica i va ser un dia molt emocionant. Carmen ens conta que quan baixava l'escala tenia d'un costat als de PP i de l'altre als del PSOE, tots donant-li la mà. Per a ella va ser com xafar la catifa roja, i es

preguntava què havia fet per merèixer eixe homenatge. Pensa que si l'hagueren avisat s'hauria preparat, però bé, un xic que havien portat de Saragossa li va dir que no li feia falta preparar-se res i que simplement agarrara el micro i parlara, insistint amb un *“te sobran tablas”* que Carmen recorda amb afecte. Tot això li recorda la bona relació amb Consuelo. No coneix tant l'alcaldeessa actual, però amb Consuelo ha tingut molta relació i sempre s'ha volcat amb el Centre Aragonés.

Carmen insisteix que la volen molt al poble, però també que ella els vol molt a ells. Diu que moltes de les coses que ha fet pel poble eren obligacions seues perquè estava com a representant de col·lectius, però que algunes d'elles han agradat molt (com allò de la unitat mòbil per donar sang) i que han sigut molt agraïts.

DONACIÓ DE SANG

La donació de la que parlàvem abans es va fer a la plaça de l'Ajuntament. Ens conta que van demanar en un bar proper els entrepans i les coca-coles que donen després de les donacions (pagats per la unitat mòbil que va vindre). Carmen va pujar la primera i resulta que no va poder donar perquè tenia arítmia **[30 min.]**. Això va ser mala sort i li va fer llàstima, però de tota manera va ser un èxit absolut. A més, arran d'eixa analítica algunes persones van rebre cartes de Sanitat perquè anaren al metge a fer-se proves i els va servir per posar-se en tractament.

LA SEGREGACIÓ

Carmen explica que ella volia la Segregació (1985) i ens parla del paper d'Amparo Vicent en ella. Diu que en l'àudio de l'[Himne a Alqueries](#) que va fer Amparo se l'escolta a ella més que a ningú perquè Amparo li va posar la gravadora davant. Va viure eixe període amb molta intensitat. Resulta que el seu sogre i el seu grup van ser els que van fer el primer intent fallit de Segregació en els anys 50, pensa que ell ho va presentar com a Cap de Falange o d'algun grup similar. Ens conta que té tota la documentació guardada. Este vincle familiar va ser un motiu més que va provocar que ella fera pressió en favor de la Segregació. Així i tot, pensa que la Segregació no els afavoria en absolut perquè, per exemple, els mitjans que necessitaven per anar als comerços ja els posava Borriana, que tenia una línia d'autobusos que connectava amb les Alqueries. Els seus fills van estudiar als Salesians... de manera que amb Vila-real no tenien cap vincle. Ens conta una anècdota sobre la Segregació a la seua família:

A la seua filla anaven a traure-la un any de festera de Vila-real i ella va dir que no; en primer lloc perquè se n'anava a la universitat, i en segon perquè volia ser festera de les Alqueries, no de Vila-real; i així ho va dir quan ho va rebutjar. Finalment ho va ser després de la Segregació. Els anys al voltant de la Segregació van ser molt intensos i Carmen diu que li feia por que es pegaren al carrer perquè hi havia molta tensió. Així i tot, pensa que no tenien cap vincle amb Vila-real i, precisament per això era necessari donar el pas: no aportaven res i només servien per quedar-se els diners de la contribució.

CANVIS AL POBLE

Per a Carmen ara la gent és molt senyora i s'ha modernitzat molt. Ens conta que quan ella va arribar anaven molt amb espartenyetes i amb davantals molt bonics, però se sorprenien si algú anava molt arreglat. Diu que la gent solia pensar que anava de boda perquè ella sempre ha sigut molt *coqueta*. Explica també que ha donat un gran canvi i que ara el poble està al nivell general en tots els sentits, també en els estudis: diu que ara la gent estudia i està molt preparada **[35 min.]**. Li preguntem si ella venia amb altra mentalitat per haver estudiat i ens conta que en realitat el seu poble (Barrachina) no era molt diferent de les Alqueries i que la seua mentalitat es devia més a que el seu pare era molt modern. Per exemple, explica que

quan tenien oportunitat de viatjar ell sempre els animava perquè volia que aprengueren. Els seus pares eren joves i no els tenien lligats sinó que intentaven que foren independents.

En conta també que després de la Segregació van vindre a buscar-la perquè es presentara per diversos partits, un d'ells Unió Valenciana. El seu marit sempre ha estat poc inclinat a la política i li va dir que no era bona idea perquè ella viu molt les coses i no podria estar tranquil·la. Després va visitar-la la presidenta de la Delegació Provincial de Castelló d'UCD o CDS (Carmen pensa que va ser la primera advocada de Castelló) amb Don José Antonio Segurado per a proposar-li que es presentara, però també els va dir que no.

Continuem parlant dels primers anys després de la Segregació i Carmen insisteix que van ser molt bonics i intensos. S'anomena a [Blai de Perico](#) i [Rosa Ros Pons](#) com a part d'eixe primer grup de govern de l'Ajuntament, també a Rosa Ros Pons i a [Batiste Balaguer](#) per la composició de l'[Himne](#). [Tots tres han estat entrevistats per a lesAlqueriespèdia i les seues entrevistes poden consultar-se clicant en el seus noms, també pot accedir-se a la documentació sobre l'Himne fent clic sobre ell].

Acabem l'entrevista amb una Carmen entusiasta que diu que sí, que han passat moltes coses en el poble i s'ha fet molt, però que encara es pot fer molt més. És bonic escoltar el testimoni d'una persona que ha dedicat tan de temps a aconseguir coses per al poble i que manté les ganes de fer i les transmet d'una manera tan vívida.